ŞTEFAN PETICĂ – 140

Restituiri

Coperta: Viorel Pîrligras şi Cristina Milca (pornind de la portretul lui Ştefan Petică realizat în tuş de Cik Damadian. Portretul se află în Arhiva Muzeului Național al Literaturii Române, Bucureşti, cota 27256).

Redactori:
Lect. univ. dr. Ilona Duță, Universitatea din Craiova
Lect. univ. dr. Mihai Ene, Universitatea din Craiova

Tehnoredactare: Viorel Pîrligras

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PRESURĂ-CĂLINA, NICOLETA
Ştefan Petică - 140 : restituiri / Nicoleta Călina Presură ; ed. îngrijită de Nicoleta Presură Călina; cuvânt înainte de Basarab Nicolescu. - Craiova: Universitaria, 2017
Conține bibliografie
ISBN 978-606-14-1253-2

I. Nicolescu, Basarab (pref.)

821.135.1.09

Apariția acestui volum s-a realizat din Fondul de cercetare al Facultății de Litere - Universitatea din Craiova şi reprezintă contribuția acesteia (cofinanțare) la realizarea proiectului „Ştefan Petică – 140. Restituiri”.

ISBN 978-606-14-1253-2

ŞTEFAN PETICĂ – 140

Restituiri

Ediție îngrijită de
Nicoleta PRESURĂ CĂLINA

Cuvânt înainte de
Basarab NICOLESCU

Editura Universitaria
Craiova
2017

Basarab NICOLESCU

CAVALERUL NEGRU: ŞTEFAN PETICĂ

S-a scris mult şi pertinent despre Ştefan Petică, dar opera sa permite încă explorări aprofundate. Volumul prezent conține noi puncte de vedere şi deschide noi piste de cercetare.

Vastitatea operei lui Ştefan Petică demonstrează că obişnuita întrebare „Ce ar fi fost dacă Ştefan Petică ar fi trăit mai mult de 27 de ani ?" este irelevantă. Singura întrebare care merită să fie elucidată este următoarea: „Este Ştefan Petică o figură importantă a culturii române ?" Volumul de față contribuie cu prisosință la această elucidare.

Primul lucru care este uimitor în cazul lui Ştefan Petică este numărul extraordinar de discipline acoperite de opera sa: poezie, teatru, proză, estetică, filosofie, sociologie, folclor, politică, logică, matematică. Theodor Codreanu are dreptate să sublinieze, în studiul său, faptul că opera lui Ştefan Petică se situează în domeniul multi- şi interdisciplinarității şi are chiar şi germeni ai transdisciplinarității. Ştefan Petică nu scria ca un diletant despre aceste domenii: el cunoştea bine ideile de bază şi scria frenetic, mistuit de setea unității cunoaşterii. Multitudinea potențialităților operei sale este, în sine, un fapt important şi marchează singularitatea lui Ştefan Petică în cadrul culturii române.

Un alt fapt important de subliniat este buna cunoaştere a limbilor străine – franceza, germana, italiana, engleza, rusa, spaniola, araba, greaca, ebraica. Acest fapt îi permite să facă cunoscute în România nume cunoscute sau celebre în străinătate, dar necunoscute în România. Alături de setea unității cunoaşterii, o altă sete îl mistuia pe Ştefan Petică: cea a plasării culturii române în orbita culturii universale.

Ştefan Petică este, într-adevăr, o figură importantă a culturii române, chiar dacă ne-am limita la cele două aspecte subliniate. Dar mai există un aspect, presimțit în mod genial de Perpessicius, definind axa însăşi a operei sale ca scriitor. Perpessicius îl numeşte pe Ştefan Petică „Cavalerul Negru", preluând acest nume, cu valoare de mit, din tragedia *Solii păcii*. În scurta mea introducere, doresc să aprofundez acest aspect, care a fost doar intuit de Perpessicius.

„*Aceasta mi-e menirea. În mijloc de serbări, / Când lumea-nflăcărată de vesele cântări / Petrece zgomotoasă, eu intru liniştit /În manta-mi de-ntuneric. De unde am venit / Şi unde mă voi duce apoi? E taina mea*." – ne spune Cavalerul Negru. „*Eu ştiu toate* – adaugă Cavalerul Negru. *Menirea-mi pe pământ / E tocmai de-a cunoaşte.*" Cavalerul Negru este un profet al nefericirii, al catastrofelor viitoare, al singurătății cosmice, al Dumnezeului absent. Ştefan Petică ne apare ca un frate spiritual al lui Gérard de Nerval (1808-1855)

care spunea: „Căutând ochiul lui Dumnezeu, n-am văzut decât o orbită / Vastă, neagră şi nesfârşită, de unde noaptea care sălăşluieşte în el / Radiază asupra lumii şi se adânceşte mereu.”[1] Alex Ştefănescu remarcă cu pertinenţă că opera lui Ştefan Petică este străbătută de „invocarea absenţei”.

Cavalerul Negru nu este un adversar al Luminii. De fapt, el este un fiu al Luminii: „*Faţa-mi e albă ca de nea / Dar haina mea mai neagră-i ca noaptea fără stele.*” Faţa îi este „albă ca de nea”. Cavalerul Negru este o fiinţă a Luminii, dar rolul său cosmic este dezvăluirea întunericului sălăşluind în lume. În contribuţia sa dedicată simbolismului culorilor în ciclul „Fecioara în Alb”, Ilona Bădescu subliniază predominanţa culorilor alb şi negru în acest ciclu. În fapt, Cavalerul Negru şi Fecioara în Alb constituie cuplul mitic fondator al operei lui Ştefan Petică, un cuplu fără echivalent în literatura română. Cavalerul Negru pare necruţător, fără milă. Când Solii Păcii îi spun: „*Jucăm o comedie cam tristă.*”, Cavalerul Negru le răspunde: „*Dar frumoasă, / Şi-atâta ne ajunge, căci nouă nu ne pasă / De lacrămile-amare din ochii care plâng. / Şi chiar când inimi calde în urmă-ne se frâng, Noi râdem.*” Râsul straniu al Cavalerului Negru se explică prin faptul că „*Pierzania începe în noaptea-ntunecată.*” Cavalerul Negru ştie că „*suferinţa / Ce nu creează-n lume nimic*” este blestemată, sortită unei suferinţe ce se adânceşte fără încetare. Suferinţa creatoare salvează lumea de domnia întunericului. Când Simina spune: „*Sunt cea ce dă fiinţă visării dureroase / Chemând către lumină dorinţi întunecoase, / Că-n lumea ce se pierde pribeagă-n trista ceaţă / Sunt vecinica lumină, sunt vecinica viaţă.*”, Cavalerul Negru răspunde cu asprime: „*Sunt chinuri în lumină… Noi nu voim lumină!*”

În nenorocirile care se abat asupra castelului Craiului Glad, concluzia Cavalerului Negru, sub formă de întrebare, este formulată ca o lovitură de sabie: „*Şi dacă-n răzvrătire / Ne stă viaţa noastră?*”

Ştefan Petică a fost răzvrătitul suprem, Cavalerul Negru îndrăgostit de Fecioara în Alb, întruchipare a Luminii. „Fecioara-n alb a auzit în cele din urmă suspinul poetului – scrie Perpessicius – şi pe ţărâna uşoară ca visele lui, uşoară ca pentru durerile lui, şi-a îndoit genunchii şi s-a rugat.”[2]

Notă

Desfăşurat pe parcursul lunilor ianuarie şi februarie, proiectul *Ştefan Petică–140. Restituiri*, iniţiat de Facultatea de Litere a Universităţii din Craiova, în parteneriat cu Institutul Cultural Român, Muzeul Literaturii Române şi Biblioteca Municipală „Ştefan Petică" din Tecuci a avut, – pe lângă evenimentele culturale desfăşurate sub forma unui simpozion la Biblioteca Municipală „Ştefan Petică" din Tecuci (21-22 ianuarie 2017), a unei conferinţe la Facultatea de Litere a Universităţii din Craiova (27 ianuarie 2017) şi a unei mese rotunde la Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" din Bucureşti (21 februarie 2017), la care au participat Marco Lucchesi (membru titular al Academiei Braziliene de Litere), Ana Blandiana, C. D. Zeletin, Mihai Zamfir, Nicolae Dabija, Mihaela Albu, Ilona Duţă, Doru Scărlătescu, Theodor Codreanu, Nicolae Scurtu, Ioan Cristescu, Nicolae Panea, George Popescu, George Florian Neagoe – şi o componentă publicistică, prin lansarea volumului I (*Poezii*)[1] al ediţiei integrale în cinci volume *Opere* de Ştefan Petică.

Volumul de faţă reuneşte nu doar articolele prezentate, cronologic, în cadrul acestor trei manifestări culturale menite să marcheze cei 140 de ani de la naşterea scriitorului Ştefan Petică (1877 – 1904) – poet, publicist, dramaturg, prozator, plecat prea devreme dintre noi, la doar 27 de ani –, omagiul adus personalităţii sale poetice de către cei care au admirat scriitura peticianescă, dar şi ecourile în presă ale acestor evenimente. În completarea intenţiei noastre de a evoca personalitatea sa literară unică la momentul respectiv şi de a valorifica opera şi memoria culturală a lui Ştefan Petică, am considerat oportun să inserăm în această publicaţie şi un capitol aparte, dedicat evocărilor lui Petică de-a lungul timpului.

Cu acest prilej adresăm mulţumirile noastre tuturor celor care au contribuit la realizarea acestui volum omagial, participanţilor la acest amplu proiect, Domnului Basarab Nicolescu, prefaţatorul acestui volum - membru de onoare al Academiei Române, Doctor Honoris Causa al Universităţii din Craiova-, cât şi instituţiilor care şi-au dat concursul la buna desfăşurare a proiectului: Institutului Cultural Român, care a finanţat în mare parte activităţile acestuia, Muzeului Naţional al Literaturii Române, care va publica mult aşteptata ediţie integrală a operelor lui Ştefan Petică, Bibliotecii Municipale „Ştefan Petică" din Tecuci şi Primăriei Tecuci, care au cofinanţat acest proiect şi nu în ultimul rând Facultăţii de Litere a Universităţii din Craiova, prin care s-a derulat proiectul şi care a sprijinit, din Fondul de Cercetare, apariţia acestui volum (în interiorul căruia a fost respectată opţiunea unor autori pentru ortografia anterioară Hotărârii Adunării generale a Academiei Române, din 17 februarie 1993, privind revenirea la „â" şi „sunt" în grafia limbii române).

NPC

Manifestări culturale
dedicate
lui Ştefan Petică
cu ocazia împlinirii
a 140 de ani
de la naştere
din cadrul proiectului
„Ştefan Petică – 140. Restituiri”

Simpozionul organizat
la
Biblioteca Municipală
„Ştefan Petică” Tecuci
(21-22 ianuarie 2017)

Mihaela ALBU

JURNALISTUL ŞTEFAN PETICĂ
(Domenii, teme, stil)

Note preliminarii

„Apariţia fulgurantă a lui Ştefan Petică în literatura română va provoca la nesfîrşit, în posteritate, un regret arzător. Au mai existat scriitori români dispăruţi în plină tinereţe, speranţe nenumărate retezate înainte de vreme, dar, prin ceea ce reuşise să ne dea înaintea împlinirii vîrstei de 27 de ani, Petică reprezintă poate cazul cel mai tragic înregistrat de istoria literară românească. Măsurăm abia astăzi, în secolul XXI, proporţiile acestei pierderi."[1]

Astfel sintetizase criticul Mihai Zamfir, în 2009, la comemorarea a 105 ani de la moartea lui Ştefan Petică, destinul omului şi locul scriitorului (poet simbolist, jurnalist, dramaturg, traducător) în cultura românească.

Născut în 20 ianuarie 1877 în comuna Buceşti, judeţul Galaţi, stingându-se din cauza unei boli necruţătoare – tuberculoza – în 1904, Petică va avea o existenţă scurtă, dar extrem de prodigioasă în plan literar şi jurnalistic.

Activitatea jurnalistică şi literară o va începe de timpuriu. Astfel, după ce frecventează şcoala în Tecuci şi Galaţi, va debuta în 1896 (înainte de a susţine bacalaureatul la Bucureşti) în revista *Lumea nouă literară şi ştiinţifică*, an în care va traduce şi din E. A. Poe unele povestiri (care vor fi publicate în volumul *Nuvele extraordinare*, apărut la Craiova).

Nu vom trece în revistă în cele ce urmează întreaga sa operă – incredibil de bogată şi variată, ţinând cont de viaţa atât de scurtă a autorului, mai ales că – în timp – i s-au dedicat documentate monografii, precum şi un număr impresionant de studii şi articole.

Ne vom rezuma la a atrage atenţia şi a face câteva observaţii asupra activităţii sale de jurnalist – de asemenea extrem de bogată –, semnalând principalele teme abordate, precum şi stilul în care sunt scrise articolele.

Ca şi în cazul lui Eminescu, faţă de care, în receptare, pe primul plan este situată poezia, cel care se apleacă asupra operei celui cunoscut ca real *poet simbolist* se va axa de asemenea în primul rând pe poezie. Astfel că, şi în cazul lui Petică, poetul (simbolist) îl surclasează pe jurnalist.

Şi totuşi, şi Eminescu şi Ştefan Petică au avut o activitate jurnalistică extrem de bogată, pe teme din domenii foarte variate şi de cele mai multe ori de stringentă actualitate.

1. Activitatea jurnalistică

La o cât de sumară lectură, ceea ce surprinde dintru început este că Ştefan Petică şi-a axat articolele publicate în presa vremii nu numai pe teme extrem

de variate, dar şi pe multiple paliere – de la critică literară şi de artă la articole pe teme de filozofie sau de estetică, de la subiecte din economie la unele de sociologie ori de actualitate politică, toate demonstrând „intelectualismul lui vast" (în termenii lui C. D. Zeletin[2]) şi totodată, am adăuga noi, puternica ancorare în realităţile momentului.

Având în vedere multitudinea de domenii, dar şi numărul foarte mare de studii şi articole, neavând intenţia unei cercetări exhaustive, ne vom rezuma în cele ce urmează la a surprinde numai câteva dintre aspectele preocupărilor sale.

Într-o viaţă extrem de scurtă – practic zece ani de activitate propriu-zisă (în 1894 publică primul articol – „Socialismul la sate", în revista *Munca*), jurnalistul[3] Ştefan Petică colaborează la foarte multe şi diverse publicaţii[4] şi scrie un număr impresionant de titluri. Am avut curiozitatea – şi răbdarea! – de a le număra pe cele dintr-un singur an (1900), publicate toate în *România jună*, şi am ajuns la 404! În acelaşi an mai apăruseră însă alte două în *Noua revistă română.* Aşadar – 406 articole şi tablete într-un singur an, fără a mai pune la socoteală poezii, poeme în proză ori teatru, scrise tot în 1900[5].

Dat fiind numai acest singur exemplu, pe lângă statutul incontestabil de poet, „întâiul (poet) simbolist declarat şi veritabil", statut fixat (impus, pe bună dreptate) de către G. Călinescu (în *Istoria literaturii române* ....), prodigioasa activitate jurnalistică, desfăşurată cu tenacitate într-o continuitate impresionantă, ne determină aşadar să-l includem pe Ştefan Petică şi printre cei mai importanţi jurnalişti români.

Dacă „opera poetică şi opera sociologico-morală (în cazul său) reprezintă două universuri neamestecate", aşa cum apreciase C.D. Zeletin[6], întreaga producţie jurnalistică, indiferent de domeniu şi tematică se bazează pe o aceeaşi cultură vastă şi variată.

Evantaiul de teme, seriozitatea cu care este tratată fiecare, indiferent de domeniul abordat, lejeritatea cu care îşi argumentează ideile, susţinerea acestora bazându-se pe informaţii exacte, uimesc şi dau încă o dată măsura unui real savant. El avea, cum se ştie şi cum sublinia şi Mihai Zamfir, „o informaţie culturală uimitoare, ce depăşea cu mult pe aceea a contemporanilor", criticul insistând apoi pe „cultura literară fără echivalent în epocă"[7]. În articolul citat, Mihai Zamfir se referă cu deosebire la informaţia care îi servise lui Ştefan Petică în literatura sa, precum şi în articolele teoretice şi de critică literară, dar se poate extinde afirmaţia – cu îndreptăţire – asupra întregii sale creaţii.

Toată această cultură îi va folosi aşadar şi în celelalte domenii abordate în articolele din ziare, scriitorul fiind dublat de un profesionist, scriind, aşa cum s-a mai subliniat, la doar 19 ani, „ca un jurnalist perfect format"[8], publicând articole de critică şi teorie literară, de sociologie, de economie, de estetică, de filozofie, de istorie, ajungând să abordeze chiar şi subiecte privind agricultura.

1.2. Domeniile abordate. Teme şi subiecte (Câteva exemplificări)

O listă cu toate titlurile, pe ani şi publicaţii, pusă la dispoziţia cercetătorului în volumul omagial din 2014, ediţie îngrijită (cu un cuvânt înainte, un tabel